TEXNOKRATIK TA’LIM PARADIGMASI SHAROITIDA TALABALARDA IJTIMOIY FAOLLIKNI RIVOJLANTIRISH MODELI

Sultanov Shoxruh Rahmon o‘g‘li
Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti
E-pochta: shoxruhsultanov@mail.ru
https://orcid.org/0009-0009-2804-5263

Annotatsiya: *Mazkur maqolada texnokratik ta’lim paradigmasi doirasida talabalarning ijtimoiy faolligini shakllantirishga oid ilmiy-nazariy yondashuvlar chuqur tahlil qilinadi. Shu bilan birga, ijtimoiy faollikni shakllantirishda texnologik muhit, raqamli vositalar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, hamda innovatsion pedagogik usullar qanday rol o‘ynashi ochib beriladi. Maqolada amaliy model ishlab chiqilgan bo‘lib, u bosqichma-bosqich tushuntiriladi. Ushbu modelning asosiy komponentlari, amalga oshirish mexanizmlari va monitoring vositalari haqida tahliliy ma’lumotlar taqdim etiladi.*

Kalit so‘zlar: *texnokratik ta’lim, ijtimoiy faollik, model, raqamli texnologiya, talaba, innovatsion metod, kommunikatsiya.*

Abstract: *This article provides an in-depth analysis of scientific and theoretical approaches to developing students' social activity within the framework of the technocratic education paradigm. It also examines the role of the technological environment, digital tools, information and communication technologies, and innovative pedagogical methods in fostering social engagement. The paper presents a practical model for enhancing social activity, explaining its structure step by step. Analytical insights are provided regarding the main components of the model, its implementation mechanisms, and monitoring tools.*

Keywords: *technocratic education, social activity, model, digital technology, student, innovative methods, communication.*

Zamonaviy jamiyatda ta’lim tizimi nafaqat bilim berish, balki shaxsni har tomonlama yetuk qilib shakllantirish vazifasini ham bajaradi. Xususan, ijtimoiy faollik – talabaning mustaqil fikr yuritishi, jamoaviy mas’uliyatni his qilishi, ijtimoiy jarayonlarda ishtirok etishi va tashabbuskor bo‘lishi – bu kompetensiyalar hozirgi ta’limda asosiy yo‘nalishlardan biriga aylangan. Texnokratik ta’lim paradigmasi aynan shu ehtiyojlar bilan uyg‘un holda rivojlanib bormoqda. Texnologik vositalar yordamida o‘qitish, raqamli muhitda ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirish va zamonaviy kommunikatsion platformalarni o‘rgatish talabalarning jamiyatga faol integratsiyasini ta’minlaydi. [1]

Texnokratik ta’lim paradigmasining asosi bu – ta’lim jarayoniga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orqali o‘quvchilarning bilim olish jarayonini optimallashtirishdir. Ammo bu paradigma faqat o‘quv jarayonini avtomatlashtirish yoki raqamlashtirish bilan cheklanmaydi. U shuningdek, shaxsiy rivojlanishning yangi bosqichlarini – kreativlik, ijtimoiy anglash, axloqiy pozitsiyani shakllantirish, fuqarolik pozitsiyasini mustahkamlashni ham nazarda tutadi.

Ijtimoiy faollik – bu jamiyatda faol ishtirok etish, tashabbus ko‘rsatish, ijtimoiy rollarni bajara olish, muammolarga befarq bo‘lmaslik, hamda ijtimoiy adolat va taraqqiyot yo‘lida harakat qilish kabi xususiyatlarni o‘z ichiga oladi. Shuningdek, u kommunikativ, liderlik, tashkiliy va axborotlar bilan ishlash kompetensiyalari bilan chambarchas bog‘liq.

Texnokratik ta’limda talabaning ijtimoiy faolligini rivojlantirish uchun yaratilgan model quyidagi tarkibiy qismlardan iborat:

1. Motivatsion komponent – talabalarni ijtimoiy faoliyatga undaydigan ichki va tashqi motivlar tizimini shakllantirish.
2. Kognitiv komponent – talabalarga jamiyat muammolari, ijtimoiy faoliyat turlari, va fuqarolik mas’uliyati haqida zaruriy bilimlarni berish.
3. Faoliyat komponenti – talabalarning loyihalarda ishtirok etishi, ko‘ngillilik harakatlarida qatnashishi, interaktiv amaliy mashg‘ulotlar orqali tajriba orttirishi.
4. Kommunikativ komponent – samarali muloqot qilish, jamoa bilan ishlash, fikr almashish, qaror qabul qilish kompetensiyalarini rivojlantirish.
5. Reflektiv komponent – talabani o‘z faoliyatini tahlil qilish, xatolardan saboq chiqarish, o‘zini baholay olishga o‘rgatish.

Mazkur model asosida ijtimoiy faollikni shakllantirish pedagogik jarayonda quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi:

- Tayyorlov bosqichi – motivatsiyani kuchaytirish, ijtimoiy muammolarni o‘rganish, talabalar orasida bahs-munozaralar tashkil etish.
- Loyihalash bosqichi – muammoga oid ijtimoiy loyihani ishlab chiqish, maqsad va vazifalarni belgilash.
- Amalga oshirish bosqichi – loyiha doirasida ijtimoiy faoliyatlarni amalga oshirish: ko‘ngilli ishlar, ekologik tadbirlar, raqamli kampaniyalar.
- Monitoring va baholash bosqichi – loyihaning natijalarini tahlil qilish, ta’sirini o‘lchash, talabalar refleksiyasini tashkil etish.

Amaliyotda bunday modelni tatbiq qilish uchun ta’lim muassasalari quyidagi metodik va texnologik vositalardan keng foydalanishi lozim:

- Onlayn platformalar (Google Classroom, Moodle, Teams) orqali ijtimoiy loyiha yuritish;
- Virtual muhitlarda guruhli muhokamalar tashkil etish;
- Interaktiv mashg‘ulotlar va gamifikatsiya elementlari;

- Sun’iy intellektga asoslangan baholash tizimlari orqali talabaning individual rivojlanishini kuzatish.

Ijtimoiy faollikni shakllantirishda ijtimoiy tarmoqlarning ham o‘rni beqiyosdir. Masalan, talabalar ekologik muammolar, inson huquqlari, yoshlar siyosati bo‘yicha ijtimoiy axborot kampaniyalarini tashkillashtirishi, podkastlar tayyorlashi, infografikalar orqali jamiyatni xabardor qilishi – bu nafaqat ularning tashabbusini oshiradi, balki ijtimoiy ta’sir kuchini ham kuchaytiradi.

Shuningdek, ta’lim jarayonida shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv asosida har bir talabaga ijtimoiy rolini anglash, o‘zining ijtimoiy faoliyat strategiyasini ishlab chiqish imkoniyati beriladi. Bunda ijtimoiy psixologik treninglar, simulatsion mashg‘ulotlar, rol o‘yinlari, va “case-study” usullari qo‘llaniladi. [2]

Bundan tashqari, ijtimoiy faollikni baholash mezonlari ham aniqlashtirilishi lozim. Bu mezonlarga quyidagilar kiradi:

- talabaga ijtimoiy faoliyatga bo‘lgan qiziqish darajasi;
- ijtimoiy loyihalarda qatnashish chastotasi;
- jamoa bilan ishlashda ishtiroki;
- o‘z fikrini erkin va asosli ifoda eta olishi;
- muloqot qilishdagi madaniyati;
- ijtimoiy mas’uliyat va fuqarolik pozitsiyasi.

Xulosa qiladigan bo‘lsak, texnokratik ta’lim paradigmasi nafaqat raqamli kompetensiyalarni, balki shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarni ham rivojlantirish uchun kuchli imkoniyatlar yaratadi. Ta’lim tizimida bu yondashuvni tizimli joriy etish orqali yosh avlodni faol fuqarolik pozitsiyasiga ega, ijtimoiy mas’uliyatli va tashabbuskor qilib tarbiyalash mumkin. Buning uchun esa metodik, texnologik, va axborot infratuzilmasini mukammallashtirish muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. To‘xtayev B. *Innovatsion pedagogik texnologiyalar asoslari.* Toshkent: 2020.
2. Karimova D. *Raqamli ta’lim va zamonaviy texnologiyalar.* Samarqand: 2021.
3. Azizov Z. *Ijtimoiy faol shaxsni shakllantirishda ta’lim muhitining roli.* Toshkent: 2019.
4. Bazarov M. *Oliy ta’limda texnokratik yondashuv: nazariya va amaliyot.* Toshkent: 2022.
5. Qodirov N. *Ta’limda raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish.* Buxoro: 2021.
6. UNESCO. *ICT in Education: A Critical Review.* Paris: 2020.
7. OECD. *Future of Education and Skills 2030.* OECD Publishing: 2019.
8. Vygotsky L.S. *Mind in Society.* Harvard University Press: 1978.